

Данилевський Андрій Олександрович,
завідувач кафедри кримінального права
та кримінології факультету № 1 Донецького
державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЗБРОЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ІНІЦІАТИВ

Незаконне поводження та незаконний обіг зброї є одними з найбільш поширених кримінальних правопорушень проти громадської безпеки. Встановлення кримінальної відповідальності за такі дії обумовлено не тільки тим, що вогнепальна зброя відноситься до джерел підвищеної небезпеки, а отже, необережне або недостатньо уважне поводження з нею може становити небезпеку для життя та здоров'я як самої особи, яка здійснює незаконні дії з такими предметами, так і для оточуючих, але й тим фактом, що незаконне поводження зі зброєю часто виступає підґрунтям, першим етапом перед вчиненням інших кримінальних правопорушень з використанням такої зброї [1, с. 108].

Але для того, щоб переслідувати особу за незаконне поводження зі зброєю необхідно спочатку визначити її поняття та ознаки. В літературі справедливо зазначається, що Визначення поняття «зброя» на сьогодні залишається досить дискусійним. Незважаючи на наявність цілого ряду праць, присвячених зброєзнавству, залишається відкритим питання щодо суті зброї в широкому розумінні. Чітке визначення цього терміну важливо як для встановлення адміністративних правопорушень, так і кримінальних проваджень, оскільки в диспозиції низки статей кримінального законодавства міститься вказівка на зброю [2, с. 135–136].

Прагнучи досягти мети передбачуваності кримінально-правових наслідків вчинення відповідного діяння, члени робочої групи, яка працює над розробкою проекту КК України вдалися до законодавчого закріплення поняття «зброя» [3].

Підтримуючи в цілому ідею законодавчого закріплення такого надважливого поняття, хотілося б висловити певні критичні зауваження щодо його змісту.

Перше, що звертає на себе увагу у зазначеному визначенні (п. 17 ст. 1.3.1. проекту), це поділ ознак зброї на три групи. До першої групи належить вказівка на функціональне призначення зброї – вона придатна або може бути пристосованою без використання спеціального обладнання для смертельного враження людини чи заподіяння шкоди її здоров'ю, поєднаного або не поєднаного із знищенням чи пошкодженням матеріального об'єкта. Така ознака дозволяє відмежувати зброю від предметів, які хоча і використовують схожий зі зброєю принцип дії, але не здатні заподіяти значної шкоди

життю та здоров'ю людини. Тому використання такої ознаки видається правильним.

Друга ознака вказує на спеціальний правовий режим – відповідні предмети повинні бути вилученими з цивільного обороту або виступати предметом дозвільної системи. Таке уточнення також видається логічним, адже немає сенсу встановлювати відповідальність за незаконне поводження з предметами, які знаходяться у вільному обігу. Проте таке твердження справедливе лише у ситуації із встановленням відповідальності за незаконне поводження зі зброєю, але змушує авторів проекту у випадку із встановленням відповідальності за вчинення кримінального правопорушення з використанням зброї вдаватися до конструкцій на кшталт «з використанням зброї або інших предметів, яким може бути заподіяна шкода життю чи тяжка шкода здоров'ю людини» (п. «б» ст. 5.2.2. проекту). Фактично мова йде про використання предмету, який має першу ознаку зброї, але відносно якого немає обмежень щодо використання його у цивільному обороті. Наскільки виправданий подібний підхід? Вочевидь автори самі загнали себе у кут: вказівка на правовий статус зброї змушує виділяти нову категорію «квазілегальної зброї». На нашу думку, якщо автори все одно вказують на протиправний характер дій зі зброєю, то виділяти таку ознаку як вилучення таких предметів з цивільного обороту або приналежність їх до предметів дозвільної системи немає сенсу, адже в будь-якому випадку необхідно буде встановлювати, чи були порушені відповідні правила поводження з такими предметами, чи мала особа відповідний дозвіл на здійснення таких дій тощо.

Третя група ознак пов'язана з віднесенням зброї до одного з видів зброї, які перелічуються у п.п. «в» п. 17 ст. 1.3.1. проекту: вогнепальна переносна ствольна зброя, артилерійська зброя, ракетна зброя, холодна зброя, металеві зброя, пристрій, вражаюча дія якого базується на використанні фізичних факторів (електромагнітного випромінювання, ультра- чи інфразвуку, лазерного проміння, плазми, радіаційного або теплового випромінювання), дії хімічних речовин чи біологічних агентів. При цьому автори намагаються ще одночасно давати характеристику окремим видам такої зброї, наприклад, зазначаючи, що вогнепальна переносна ствольна зброя здатна викидати кулю, снаряд, стрілу діаметром більше 4,5 мм із початковою швидкістю 100 чи більше м/сек. Така казуїстичність, на нашу думку, не йде на користь якості кримінального закону. Приємно відзначити, що автори постійно працюють над вдосконаленням цього визначення та прислухаються до зауважень. Так, була прибрана вказівка на принцип дії металеві зброї. Але все одно такий підхід видається невдалим. Визначення окремих видів зброї доцільно наводити окремо, не змішуючи з загальним поняттям зброї, т.я. такі відступи ускладнюють розуміння норми і не сприяють зручності пошуку визначення.

Крім цього, якщо з швидкістю снаряду ще можна погодитись, то вказівка на діаметр та різновиди снаряду видається зайвою. По-перше, таке визначення не дозволяє віднести до вогнепальної зброї рушницю, призначену для стрільби шротом, якщо діаметр окремої дроби менший за 4,5 мм. По-друге, навіщо перелічувати різновиди снарядів (куля, стріла)? Чому у цьому переліку немає шроту, картечі тощо? На нашу думку достатньо буде вказати на швидкість польоту відповідного снаряду, адже навіть невеликий за розміром снаряд, розігнаний до великої швидкості, здатний заподіяти значну шкоду життю та здоров'ю людини.

Таким чином, ми підтримуємо ідею законодавчого закріплення поняття зброї у кримінальному законодавстві, проте пропонуємо відійти від надмірної казуїстики при його визначенні. Достатньо вказівки на здатність таких предметів спричиняти шкоду життю та здоров'ю людини а також приналежності такого предмета до одного з видів зброї. Визначення ж окремих видів зброї можна навести в окремому законі.

Список використаних джерел

1. Данилевський А. О. Виконання України міжнародно-правових зобов'язань у сфері криміналізації незаконного поводження з вогнепальною зброєю в контексті реформування кримінального законодавства. Правовий часопис Донбасу. 2021. № 3. С. 108-114.

2. Андреев Д. Зброя: криміналістичний та кримінально-правовий аспект. JURNALUL JURIDIC NAȚIONAL: TEORIE ȘI PRACTICĂ. 2017. № 5. С. 135-138.

3. Кримінальний кодекс України (проект). Контрольний текст станом на 15.10.2021 року. Новий Кримінальний кодекс. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/10/19/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-18-10-2021.pdf>.

Данченко Катерина Михайлівна,
доцент кафедри публічного та приватного
права Прикарпатського факультету
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент;
Хорбут Богдана Андріївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Прикарпатського факультету Національної
академії внутрішніх справ

АНТИКОРУПЦІЙНІ ОРГАНИ: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТКУ ТА ВЗАЄМОДІЇ

Боротьба із корупцією все ще залишається у центрі уваги суспільства, оскільки масштаби та системний характер цього явища впливають не лише на економічну стабільність держави, а й на національну безпеку зокрема. Слід відмітити, що питання подолання